

1:

DE REFORMATIE II

De punten, met een verwijzing waarnaar het eerste deel werd afgesloten, kunnen als volgt worden samengevat.

1. De stichting van kloosters en het leven in afzondering.
2. De opkomst van een geestelijke stand, in het bijzonder van een priesterkaste.
3. De gedachte, dat de ongehuwde staat voor God meerwaarde heeft en iets verdienstelijks in zich draagt. Hieruit is het verplichte priestercelibaat ontstaan.
4. De mens is door de zondeval wel van veel gaven beroofd, maar niet in de volledige verlorenheid en onbekwaamheid terecht gekomen. Hoewel Jezus de gerechtigheid voor God volkomen heeft aangebracht, is de mens voor zijn zaligheid gehouden op dit fundament met zijn goede werken voort te bouwen. Wie bij zijn dood daarin niet volkomen is, dient, alvorens de hemelse zaligheid deelachtig te worden, een periode van loutering te ondergaan in het vagevuur.
5. Jezus als Gods Zoon is verheven en voor de gewone mens niet zonder meer bereikbaar. Daarom moet een mens bidden tot de heiligen, die in de hemel zijn tot een voorspraak, in het bijzonder de maagd Maria.
6. Het is een goed gebruik, hoewel niet noodzakelijk, de overblijfselen (relikwieën) van de heiligen en gestorven martelaren eer te bewijzen. (dus niet te aanbidden!)
7. De Kerk is een hiërarchisch instituut, dat op aarde een afspiegeling is van de hemelse orde. De bisschoppen zijn in een onafgebroken lijn vanaf de tijd van de apostelen tot nu toe gekozen en gezalfd onder de leiding van de Heilige Geest als herders en leiders: de zgn. apostolische successie. Aan het hoofd daarvan staat de paus, de opvolger van Petrus en de “Vicarius Dei”, de stedehouder van Christus op aarde.
8. De Kerk heeft niet alleen de macht om op aarde de zonden te vergeven (gedoeld wordt hier op het sacrament van de biecht), maar zij bemiddelt ook in het verkrijgen van het heil. De tekenen, waaronder en de middelen, waarmee de Kerk dat bewerkstelligt, zijn de sacramenten, waarvan het aantal uiteindelijk op zeven uitkomt. Voor bijzondere, gebiechte, zonden kan de Kerk aflaten verlenen. De aflaten waren uitsluitend tegen betaling verkrijgbaar.
9. In de doop worden de zonden reeds vergeven, althans wordt de erfschuld afgewassen. Het vooraf gezegende doopwater bezit daartoe de kracht. Alleen de in de Katholieke Kerk bediende doop heeft die waarde. De Kerk erkent geestelijken uit andere kerken niet als dragers van het Goddelijk ambt.
10. De Kerk bemiddelt het heil niet alleen, maar zij brengt het ook zelf voort. In de mis volgt na de elevatie (opheffing van de hostie ten aanschouwe van de aanwezigen) de consecratie (wijding of zegening) van het brood, waarin de priester daadwerkelijk een offer brengt voor de levenden en de doden, zij het zonder dat er bloed vloeit. Het bloed van Jezus, afgebeeld door de wijn, wordt zo kostbaar geacht, dat er geen druppel gemorst mag worden. Daarom wordt de

2:

beker aan de leken onthouden. De priester drinkt uit de beker ten behoeve van allen (pro omnibus).

11. Na de zegening van brood en wijn vindt er een wezensverandering plaats: brood en wijn veranderen daadwerkelijk in het lichaam en bloed van Jezus, zodat Deze reëel aanwezig is. Dit noemt men de transsubstantiatie.
12. Hoewel de Kerk erkent, dat deze leerstellingen niet allemaal in de Heilige Schrift voorkomen, gaat zij ervan uit, dat de Christelijke leer niet alleen wordt gevormd door hetgeen in de Bijbel staat, maar ook door de kerkelijke traditie, (bijv. door de uitspraken van de verschillende concilies), die immers bij uitstek het middel is om de verschillende bijbelteksten uit te leggen en vorm te geven voor leer en leven van de gelovigen. Daaruit komt naderhand ook voort, dat het ongewenst is, dat de leken zelf de Bijbel lezen zonder begeleiding.

1. Kloosters en afzondering.

In het Romeinse Rijk werden de christenen met een zekere regelmaat vervolgd. Daaraan kwam een einde, toen Constantijn de Grote keizer werd (313 na Chr.). Zeventig jaar later werd het christendom zelfs tot staatsgodsdienst verheven. Een opmerkelijke gebeurtenis, want christenen in het Romeinse Rijk vormden een minderheid van de bevolking. De gevolgen waren groot. Voortaan liep de weg naar aantrekkelijke staatsambten en hoge posities in het maatschappelijk leven via het doopvont. De kerk breidde uit met vele leden, in wier leven het christelijk geloof geen innerlijke overtuiging vormde. Er trad dan ook een enorme verwereldlijking in. Vele kerkleden leidden een leven, dat nauwelijks verschilde van dat van de heidenen rondom en dat in feite tot hun overgang tot de kerk, hun eigen leven was geweest. Tegen dit verschijnsel rees verzet. Verschillende gelovigen zochten naar een manier om zichzelf, zoals de Bijbel zegt, onbesmet te bewaren van de wereld. Sommigen vluchtten de woestijn in, vaak in kleine gezelschappen om in afzondering een aan God gewijd leven in armoede en kuisheid te leiden. De eersten waren Antonius (Egypte) en Hieronymus (Palestina), later Benedictus (Italië). Dat vormt het begin van het kloosterwezen, dat in de Middeleeuwen een grote vlucht zal nemen. Kloosters vormen zich naar een leefregel van degene, die het initiatief nam: een bepaalde kloosterorde. Bekend zijn naast die van Benedictijnen, de Augustijnen, later die van Dominicanen en Franciscanen.

De Reformatie heeft, althans in haar beginperiode, het kloosterwezen met beslistheid van de hand gewezen. Een mens wordt niet geroepen om zich uit de wereld terug te trekken, hoe benauwend het leven in de wereld ook kan zijn. Zijn roeping is om in deze wereld werkzaam te zijn en daar getuigenis af te leggen van de hoop, die in hem is. Je zelf terug trekken kan dan ook hoogmoed in de hand werken en het gevoel beter te zijn dan de massa, die in de wereld leeft. Het calvinisme ging daarin het verst: verkeren midden in de wereld en

3:

toch niet van de wereld zijn. Het sterk afwijzende standpunt van de Reformatoren heeft ook te maken met de verwording van de verschillende kloosterorden in de loop van de Middeleeuwen. De meeste waren rijk geworden en veel kloosterlingen stonden bekend om hun wereldgelijkvormigheid.

2. De geestelijke stand

In het Nieuwe Testament vinden wij weinig aanwijzingen voor de organisatie van het kerkelijk leven. Wij lezen van ouderlingen en diakenen en summier van wat tot hun taken behoort. Wel zegt Paulus, dat de ambtsdragers een zeker gezag in de gemeente hebben, waaraan de gemeenteleden zich dienen te onderwerpen. In de loop van de eerste eeuwen komt daarin meer structuur, ook in een hiërarchische zin. Er komen bisschoppen (toezichhouders), die langzaam maar zeker zeggenschap gaan krijgen over een bepaald aantal gemeenten in een regio (bisdom). De presbyters (oorspronkelijk de ouderlingen) worden aan hen onderhorig en daarmee ook de gemeenten. (N.B.: van het woord presbyter is ons woord priester afgeleid). Uiteindelijk zullen de bisschoppen bepalen wie als herder en leraar aan de gemeenten zullen worden verbonden. De gedachte komt op, vooral als gevolg van de scheuringen, die zich in de oude kerk voordoen, dat daar, waar de bisschop is, ook de kerk is. Het begin van een fatale ontwikkeling, die leidt tot het ontstaan van een afzonderlijke geestelijke stand. Als later de gedachte van het brengen van een offer meer en meer ingang vindt, ontstaat een afzonderlijke klasse van geestelijken: de priesters, die bij uitsluiting de sacramenten bedienen, in zonderheid dat van het avondmaal. Als nog later de gedachte veld wint, dat in dit sacrament een offerande voor levenden en doden plaatsvindt, wordt de priester een ver boven het gewone volk verheven man, die door zijn bevoegdheden macht heeft over het gewone volk.

Hoewel ook de Reformatie ambtsdragers en voorgangers kent, wijst zij het bestaan van een afzonderlijke, los van de gewone gemeente staande, geestelijke stand af. Luther en Calvijn gingen ervan uit, dat alle gelovigen priesters zijn door een aan God toegewijd leven. Dat is ook het enige offer, dat de gelovige brengt. De Reformatoren waren er zeer beducht voor, dat een mens naast de volbrachte en volkomen arbeid van Jezus Christus, op een bepaalde manier zelf nog een offer kon of moest brengen. Er wordt in het Nieuwe Testament ook niet gesproken over een aparte stand of bijzondere priesters. Het Offer der offers is gebracht en geen enkele priester is nog nodig of gewenst. Vandaar ook, dat de Reformatie concludeert, dat er geen andere ambtsdragers kunnen en mogen zijn dan die welke in het Nieuwe Testament worden genoemd. Dat betekent, dat uiteindelijk predikanten en ouderlingen en diakenen overblijven

4:

voor de voornaamste taak: het verkondigen van het Woord van God en de bediening van de sacramenten.

3. Is de ongehuwde staat verdienstelijk voor God of nodig voor geestelijken?

Het verplichte priestercelibaat, dat de Rooms-Katholieke Kerk kent, stamt pas uit de Hoge Middeleeuwen. Rond het jaar 1000 waren er nog steeds geestelijken, die gehuwd waren. De ongehuwde status en vooral de status van maagdelijkheid was in de Oudheid van een bijzondere aard. Dat gold voor de verschillende godsdiensten en ook verspreid over een groot gebied: van Noord-Afrika tot diep in het huidige Iran, uitgezonderd het oude Israël (!). Maagden werden geacht rein te zijn en zich uitsluitend te richten op het goede of op het behagen van de goden of een bepaalde godheid. Een bekend voorbeeld vormen de zgn. Vestaalse Maagden in het Romeinse Rijk, die bekend stonden om hun bescheiden levensstijl en hulp aan de armen. Deze gedachte van heidense oorsprong drong al vrij snel de Vroege kerk binnen. Ongehuwden zouden beter in staat zijn zich aan Gods dienst te wijden. Maagden hadden daarbij een voorsprong, omdat zij rein werden geacht en daardoor dichter bij God te staan. Hoewel tegen deze opvattingen veel verzet is gerezen, heeft de celibaatsgedachte uiteindelijk de overhand gekregen.

De Reformatie wees er op, dat de priesters en profeten in het Oude Testament gewoon gehuwd waren. Ook de apostelen leefden in een huwelijkse status, uitgezonderd Paulus. In de aanwijzing voor de aanstelling van ambtsdragers in de brief aan Timotheüs wordt op de huwelijkse status zelfs enige nadruk gelegd. De verdienstelijkheid van een maagdelijke staat –van geestelijken of leken– wordt volledig van de hand gewezen. Een mens is van zichzelf niet verdienstelijk voor God, noch door zijn werken, noch door zijn hoedanigheden. Zowel Luther als Calvijn hebben het verplichte celibaat een beknelling genoemd, die voor geestelijken niet bevrijdend is, maar fnuikend. Zij wezen er op, dat het celibaat in hun tijd geschonden werd, doordat verschillende geestelijken kinderen hadden. Toen in de zestiende eeuw in tal van landen de Reformatie werd doorgevoerd, traden die katholieke geestelijken, die tot de Reformatie toetraden en predikant werden, in het huwelijk met hun huishoudster.

(Wordt vervolgd).